

ISLANNIN ELÄKEJÄRJESTELMÄ

Eläketurvakeskus
PENSIONSSKYDDSCENTRALEN

Suunnitteluosasto 2008
Elina Kirjalainen

Islannin eläkejärjestelmä

Päivitetty: Syyskuu 2008

Lisätietoja:

kv-tiimi: Jarna Bach-Othman, Hannu Ramberg, Mika Vidlund

Eläketurvakeskus

00065 ELÄKETURVAKESKUS

Puhelin 010 7511 • Faksi (09) 148 1172

Pensionsskyddscentralen

00065 PENSIONSSKYDDSCENTRALEN

Tfn 010 7511 • Fax (09) 148 1172

Finnish Centre for Pensions

FI-00065 Eläketurvakeskus, Finland

Tel. +358 10 7511, Fax +358 9 148 1172

SISÄLTÖ

1 Yleistä	5
2 Hallinto	6
3 Rahoitus	7
4 Työeläketurva (lögbundnir lífeyrissjóðir)	8
4.1 Vanhuuseläke	8
4.2 Työkyvyttömyyseläke	9
4.3 Perhe-eläke	10
5 Kansaneläke (lífeyrir almannatrygginga)	11
6 Vapaaehtoinen lisäeläketurva	15
8 Indeksiturva	16
9 Verotus	16
10 Ulkomaalainen työntekijä Islannissa	17
11 Eläkejärjestelmän tulevaisuudennäkymiä	17
Lähteet	19

Islannin eläkejärjestelmä lyhyesti

Lakisääteiset eläkejärjestelmät	Asumisperusteinen kansaneläke ja pakollinen lisäeläke. Molemmista järjestelmistä maksetaan vanhuus-, työkyvyttömyys- ja perhe-eläkkeitä.
Kattavuus	Oikeus kansaneläkkeeseen vähintään kolmen vuoden asumisajan perusteella. Pakollinen lisäeläkejärjestelmä kattaa kaikki palkansaajat ja yrittäjät.
Eläkeikä	Vanhuuseläkeikä 67 vuotta. Lisäeläkkeen varhennus- ja lykkäysmahdollisuudet kassakohtaisia.
Rahoitus	Jakojärjestelmään perustuva kansaneläke rahoitetaan verovaroin ja työnantajamaksuilla. Vuonna 2008 työnantajamaksu on 5,34 %. Rahastoitu pakollinen lisäeläke rahoitetaan työnantaja- ja työntekijämaksuilla. Työnantajamaksu on vuonna 2008 vähintään 8 % ja työntekijämaksu vähintään 4 %.
Eläkkeen määräytyminen	Oikeus täyteen kansaneläkejärjestelmän vanhuuseläkkeeseen edellyttää 40 vuoden asumisaikaa 16 ja 67 ikävuoden välillä. Täysi pakollisen lisäeläkejärjestelmän vanhuuseläke edellyttää 40 vuoden vakuutusaikaa. Valtion virkamiehillä vakuutusaikavaatimus on 32 vuotta. Kansaneläkejärjestelmän työkyvyttömyyseläke myönnetään vähintään 75-prosenttisesti työkyvyttömälle henkilölle ja pakollisen lisäeläkejärjestelmän eläke myönnetään jos työkyky on alentunut vähintään 50 %.
Hallinto	Kansaneläkejärjestelmästä vastaa valtion sosiaaliturvalaitos (Tryggingastofnun ríkisins), jota valvoo sosiaaliministeriö (Félags- og tryggingamálaráðuneytið). Lisäeläkkeitä hoitavat itsenäiset eläkekassat. Niiden ylimmästä valvonnasta vastaa valtiovarainministeriö (Fjármálaráðuneytið).

1 Yleistä

Väkiluku (2008)	314 321
Odotettavissa oleva elinikä (2006)	
Miehet	79,5 v
Naiset	82,9 v
Vanhushuoltosuhte 65+/15–64-v. (2006)	17,6 %
Työttömyysaste 15–64-v. (2007)	2,3 %
Työllisyysaste 15–64-v. (2007)	85,1 %
Työvoimaosuus 15–64-v. (2007)	87,1 %
Keskimääräinen työstä poistumisikä (2006)	61 v
BKT/asukas, ostovoimakorjattu (PPP) (2007)	32 100
BKT:n reaalkasvu (2007)	3,8 %
Inflaatio (2007)	3,6 %

Lähde: Eurostat

Valuuttakurssi 1 kruunu (ISK) = 0,00976 euroa (€) (8/2007-7/2008)

Keskimääräinen bruttopalkka, yksityinen sektori (2007) 330 000 ISK (3 222 €)

Islannin lakisääteinen eläkejärjestelmä koostuu asumisperusteisesta kansaneläkkeestä (lífeyrir almannatrygginga) ja kaikki työntekijät ja yrittäjät kattavasta lisäeläkejärjestelmästä (lögbundnir lífeyrissjóðir). Molemmista järjestelmistä maksetaan vanhuus-, työkyvyttömyys- ja perhe-eläkkeitä.

Kansaneläkejärjestelmä kattaa kaikki Islannin asukkaat. Se perustuu sosiaaliturvalakiin (Lög um almannatryggingar) ja sosiaaliapulakiin (Lög um félagslega aðstoð), jotka ovat vuodelta 1993. Työkyvyttömyyseläkkeistä säädetään lisäksi työkyvyttömyyslaissa (Lög um málefni fatlaðra), joka on vuodelta 1992. Kansaneläkejärjestelmän etuudet ovat tuloharkintaisia tasaetuuksia. Vanhuus- ja työkyvyttömyyseläkkeet muodostuvat peruseläkkeestä (grunnlífeyrir) sekä niihin maksettavista eläkelisistä (tekjutrygging ellilífeyrisþega, tekjutrygging örorkulífeyrisþega). Kansaneläkejärjestelmän perhe-eläkettä maksetaan edunjäntäjän alle 18-vuotiaille lapsille. Tietyt ehdot täyttävälle leskelle voidaan maksaa leskenavustusta. Kansaneläke-etuuksiin voidaan maksaa useita lisiä.

Työeläketurvaa eli pakollista eläkevakuutusta ja eläkekassojen toimintaa koskeva laki (Lög um skyldutryggingu lífeyrisréttinda og starfsemi lífeyrissjóða) tuli voimaan vuonna 1998. Tätä ennen eläkkeet perustuivat työmarkkinasopimuksiin. Eläkekassoihin kuulumisen on ollut pakollista vuodesta 1974 alkaen kaikille palkansaajille ja vuodesta 1980 kaikille yrittäjille. Ammattijärjestöjen jäsenille kassaan kuulumisen on ollut pakollista kuitenkin jo vuodesta 1969 alkaen, jolloin työeläketurva tuli kattamaan noin 90 % työntekijöistä.

Kassojen toimintaa koskeva laki määrittelee säännöt kassojen toiminnalle: niiden koon, riskitason, tilinpidon (internal auditing), rahastoinnin ja sijoitussäännöt. Laissa määritellään myös eläkemaksujen ja -etuuksien vähimmäistaso. Etuudet perustuvat maksettuihin vakuutusmaksuihin ja vaihtelevat kassojen välillä. Järjestelmää maksettavat eläkkeet jakaantuvat pakolliseen osaan ja täydennysosaan.

Pakollista lisäeläketurvaa täydentävät työnantajakohtaiset tai työmarkkinasopimukseen perustuvat lisäeläkejärjestelmät eivät ole olleet Islannissa kovin yleisiä. Verolainsäädäntöä uudistettiin 1990-luvun lopulla edistämään vapaaehtoista eläkevaikututtamista. Valtuutettuihin yksityisiin rahastoihin maksetut eläkemaksut ovat siitä alkaen olleet verovähennyskelpoisia.

2 Hallinto

Kansanvakuutusjärjestelmän ja sosiaaliavustusten hallinnosta vastaa valtion sosiaaliturvalaitos (Tryggingastofnun ríkisins) paikallistoimistojensa kautta. Järjestelmää valvoo sosiaaliministeriö (Félags- og tryggingamálaráðuneytið). Työeläketurva on järjestetty eläkekassoissa, joiden toimintaa valvoo valvontaviranomainen (Fjármálaeftirlitið). Lisäeläkkeiden ylin valvonta kuuluu valtiovarainministeriölle (Fjármálaráðuneytið).

Pakollista lisäeläketurvaa hallinnoivat itsenäiset eläkekassat, joihin jokaisen 16–70-vuotiaan työntekijän tai yrittäjän on kuuluttava. Kassoja on yhdistetty ja suljettu viime vuosikymmenten aikana ja niiden lukumäärä on vähentynyt huomattavasti. Vielä 1980-luvun alussa kassoja oli 90 ja vuoden 2008 alussa niitä oli 31. Osa kassoista ei enää kerää vakuutusmaksuja. Vuoden 2004 lopussa toimineista 49 eläkekassasta 10 ei enää ottanut vastaan vakuutusmaksuja.

Kassat ovat yksittäisten toimialojen, ammattiyhdistysten, kuntien ja valtion työeläkekassoja tai yleisiä eläkekassoja. Ne ovat joko suljettuja (jäsenyys perustuu työmarkkinasopimukseen) tai avoimia. Monien kassojen perustamisesta sovittiin työmarkkinasopimuksin vuonna 1969, mutta osa kassoista, kuten julkisen sektorin työntekijöiden eläkerahasto, oli olemassa jo aikaisemmin. Eläkekassalla on oltava vähintään 800 jäsentä. Ne ovat hyvin erikokoisia. Tällä hetkellä eläkekassamarkkinoilla on muutamia suuria kassoja, joilla on suuri osa varoista, sekä lukuisia pienempiä kassoja. Vuonna 2002, kun eläkekassoja oli yhteensä 52, kymmenessä suurimmassa oli 70 % varoista ja kahdessa suurimmassa yhteensä 32 %.

Työnantajien maksama yleinen sosiaaliturvamaksu, josta rahoitetaan muun muassa kansaneläke-etuudet, maksetaan valtion kassaan. Pakollisen lisäeläkkeen maksuja voivat ottaa vastaan pankit, henkivakuutusyhtiöt ja eläkekassat. Rahastojen sijoitussäännöt vaihtelevat sen mukaan, onko niillä takaus vai ei. Taattujen rahastojen ei tarvitse rahastoida kaikkia varoja ja työnantaja vastaa etuuksien maksusta. Vuoden 2004 lopussa, kun kassoja oli 49, niistä 28 toimi itsenäisesti ilman työnantajatakausta, 10 ei enää kerännyt vakuutusmaksuja ja 11:llä oli valtion, kunnan tai pankin takaus. Eläkevarojen investointiriski on hajautettu kassan jäsenten kesken. Kassoja koskevat kuitenkin yhtenäiset sijoitussäännöt, joiden noudattaminen on valtiovarainministeriön valvonnassa.

Työntekijä ei suurimmassa osassa tapauksia saa valita, mihin kassaan maksaa vakuutusmaksuja vaan se määräytyy työehtosopimuksen tai erityislainsäädännön perusteella. Henkilöt, joita työmarkkinasopimukset eivät koske, esimerkiksi yrittäjät

ja yritysten johtajat, voivat itse valita mihin avoimeen kassaan liittyvät. Mikäli henkilö ei kuulu työmarkkinasopimuksen piiriin eikä valitse kassaa itse, hänet vakuutetaan valtion hallinnoimassa yleisessä kassassa. Henkilön on mahdollista vaihtaa eläkekassaa täydennysosan osalta. Pakollisen vakuutuksen osalta eläkekassaa voivat vaihtaa vain henkilöt, joiden vakuutus on avoimessa kassassa.

3 Rahoitus

Jakojärjestelmään perustuva kansaneläke rahoitetaan verovaroin ja työnantajamaksuilla. Valtio osallistuu kansaneläkejärjestelmän rahoittamiseen. Vuonna 2008 työnantajan maksama yleinen sosiaaliturvamaksu (tryggingagjald) on 5,34 %. Maksu vaihtelee vuosittain (2007: 5,34 %, 2006: 5,79 %, 2003–2005: 5,73 %, 2002: 5,23 %). Yleisestä sosiaaliturvamaksusta rahoitetaan vanhuus-, työkyvyttömyys- ja perhe-eläkkeiden lisäksi vanhempainavustuksia ja -päivärahaa, työtapa- turma- ja ammattitautivakuutusta sekä työttömyysavustuksia (0,65 % palkasta). Laivanomistajat voivat maksaa lisäksi 0,65 prosentin työtapa- turma- ja ammattitautivakuutusmaksua.

Rahastoitu lisäeläke rahoitetaan työnantaja- ja työntekijämaksuilla. Eläkemaksu vaihtelee kassojen välillä, mutta sen tulee olla vähintään 12 % palkasta. Maksu jakautuu työntekijän ja työnantajan välille useimmissa rahastoissa niin, että työntekijän maksu on vähintään 4 % ja työnantajan maksu on vähintään 8 %. Myös työttömyysturvaetuuksista maksetaan 12 prosentin lisäeläkemaksua.

Työnantajan maksua on nostettu 2000-luvulla kuudesta kahdeksaan prosenttiin työkyvyttömyysetuuksien kasvaneiden kustannusten vuoksi. Vuoteen 2004 asti maksu oli 6 %, vuonna 2005 7 % ja vuonna 2007 se nousi 8 prosenttiin. Lisäeläkkeen maksut voivat kuitenkin poiketa 12 prosentista jos työmarkkinasopimuksissa on sovittu siitä. Valtion työnantajat maksavat 11,5 prosentin eläkevakuutusmaksua. Julkisen sektorin etuudet ovat etuusperusteisia: työnantajamaksuilla säädel- lään etuuksien riittävyttä ja maksut vaihtelevat. Lisäksi esimerkiksi lentäjien ja muiden ammattien, joissa työura on lyhyempi, kohdalla eläkemaksu on vielä korkeampi.

Vakuutusmaksun perusteena olevia tuloja muutettiin asteittain vuosina 1987–1990. Vuoden 1990 alusta alkaen pakollisen lisäeläkkeen eläkemaksua on maksettu kaikista ansiotuloista mukaan lukien urakkatyö, ylityö ja lisäpalkkiot. Tätä ennen eläkemaksun perusteena oli vain peruspalkka. Muutoksen seurauksena eläkemaksujen karttuminen lisääntyi merkittävästi ja rahastot alkoivat kasvaa. Kasvu oli erityisen nopeaa 1980- ja 1990-luvulla, mutta hidastui 2000-luvun alussa.

Eläkerahastojen pääoman kasvun odotetaan jatkuvan. Niiden arvon oletetaan olevan 1,5-kertainen bruttokansantuotteeseen nähden siinä vaiheessa, kun kaikki jäsenet ovat maksaneet vakuutusmaksuja koko työuransa ajalta. Vuoden 2007 lopussa rahastojen arvo oli 130 % maan bruttokansantuotteesta. Tulevaisuudessa kaikki vakuutusmaksut rahastoidaan, mutta toistaiseksi taatut rahastot on vapautettu täydestä rahastoinnista.

4 Työeläketurva (lögbundnir lífeyrissjóðir)

Islannin työeläketurvan ovat vuodesta 1969 alkaen muodostaneet rahastoidut lisäeläkkeet. Järjestelmästä maksetaan vanhuus-, työkyvyttömyys- ja perhe-eläkkeitä. Eläkemaksut kartuttavat vähimmäiseläkevakuutusta ja täydennysosaa. Vanhuuseläkkeen ja täyden työkyvyttömyyseläkkeen on muodostettava 40 vuoden vakuutusajan perusteella vähintään 56 % tuloista, joiden perusteella eläkemaksuja on maksettu. Lisäksi rahaston on turvattava lesken- ja lapseneläkkeet. Eläkekassa määrittelee itse vakuutusmaksun, jolla se pystyy takaamaan etuudet. Yksityisen alan työntekijöiden lisäeläkkeet määräytyvät maksuperusteisesti, mutta julkisen sektorin työntekijöiden eläkkeet ovat etuusperusteisia. Eläke-etuudet, jotka ylittävät 56 prosentin tavoitetaso ovat vapaaehtoista vakuutusta.

Lisäeläkkeissä ei ole maksukattoa tai eläkekattoa. Eläkemaksuja siis maksetaan koko ansiotuloista, ja eläkkeen perusteena ovat koko palkasta maksetut vakuutusmaksut. Vakuutetulla voi olla eläkeoikeuksia useassa rahastossa, mutta hänen saamansa etuudet eivät voi olla sen vuoksi suuremmat tai pienemmät, kuin yhdestä rahastosta maksettaessa. Rahastoon karttuneet pienet summat voidaan maksaa kertakorvauksena.

4.1 Vanhuuseläke

Eläkeikä ja eläkkeen määräytyminen vaihtelevat kassakohtaisesti.

Oikeus eläkkeeseen

Lisäeläkejärjestelmän vanhuuseläkkeellä ei ole vähimmäisvakuutusaikavaatimuksia. Täyden eläkkeen saamiseen edellytetään vakuutusmaksujen maksamista 40 vuoden ajalta. Valtion työntekijät saavat täyden eläkkeen 32 vuoden perusteella. Vanhuuseläkeikä vaihtelee eri eläkekassojen välillä. Rahastoeläkkeitä koskeva laki määrittelee eläkeiän 65 ja 70 ikävuoden välille. Kassojen määrittelemä yleisin vanhuuseläkeikä on 67 vuotta. Vanha julkisen sektorin järjestelmä myöntää vanhuuseläkkeen 65-vuotiaalle, mutta yksityisen sektorin ja uudet julkisen sektorin vanhuuseläkkeet myönnetään 67-vuotiaalle.

Eläkkeen määräytyminen

Kassa maksaa eläkkeen tasasuuruusina kuukausierinä. Eläkkeen määrä, laskenta-perusteet ja ehdot maksamiselle vaihtelevat eri rahastojen välillä. Eläkkeen määrään vaikuttaa ajan pituus, jonka henkilö on kuulunut rahastoeläkejärjestelmään sekä vakuutusmaksujen taso. Uutta eläkettä karttuu myös eläkeaikana tehdystä työstä.

Lisäeläkejärjestelmän vanhuuseläkkeet määräytyvät pääosin maksuperusteisesti, ja yleisimmin eläke määräytyy kertyneiden eläkepisteiden mukaan. Laskennan perusteena olevilla tuloilla ei ole kattoa. Eläkkeen, joka maksetaan 40 vuoden työuran perusteella, tulee olla vähintään 56 prosenttia ansiotuloista, joista eläkemak-

suja on maksettu. Vanhuuseläkkeelle ei ole muutoin määritelty enimmäis- eikä vähimmäismäärää.

Kassalla ei ole velvoitetta maksaa eläkettä, joka on yli 56 % eläkkeen perusteena olevista tuloista. Mikäli kassan varat eivät riitä suurempien eläkkeiden maksamiseen, yli 56 prosentin menevä osa voidaan leikata.

Puolisot tai entiset puolisot voivat jakaa enintään puolet lisäeläkeoikeuksistaan, jotka ovat karttuneet avioliiton tai yhdessä asumisen aikana. Tällöin molempien puolisoiden on jaettava oikeutensa. Jakaminen on tehtävä viimeistään seitsemän vuotta ennen ensimmäistä mahdollista vanhuuseläkkeen alkamisajankohtaa, eivätkä terveydelliset syyt ole saaneet lyhentää eliniänodotetta. Jakaminen ei kuitenkaan vaikuta kassan maksaman eläkkeen kokonaismäärään vaan jakaminen huomioidaan arvioitaessa täyttääkö eläke vähimmäisvaatimukset.

Kassa maksaa vanhuuseläkkeen saajan alle 18-vuotiaille lapsille eläkelisiä, jonka määrä vuonna 2007 oli vähintään 8 439 ISK (82 €) lasta kohden kuukaudessa. Lisäeläkejärjestelmässä ei ole muita vanhuuseläkkeeseen maksettavia eläkelisiä.

Osa-aikaeläke sekä eläkkeen varhennus- ja lykkäysmahdollisuudet

Islannissa ei ole mahdollisuutta siirtyä osa-aikaeläkkeelle. Eläkkeen varhentamis- ja lykkäysmahdollisuudet ovat kassakohtaisia. Kassa voi halutessaan sallia eläkkeen varhentamisen tai lykkäämisen viidellä vuodella, ja useimmiten vakuutettu voi valita eläkkeelle jäämisajankohdan 62 ja 70 ikävuoden välillä. Tavallisimmin varhennusmahdollisuus on 65 vuoden iästä lähtien. Lykkäys on mahdollista yleensä 70 vuoden ikään asti. Varhennusvähennys ja lykkäyskorotus vaihtelevat kassojen välillä.

4.2 Työkyvyttömyyseläke

Työkyvyttömyyden määrittäminen, eläkkeen määrä, laskenta ja maksuehdot määritellään kassakohtaisesti.

Oikeus eläkkeeseen

Työkyvyttömyyseläketurva kattaa vakuutetut 16–70-vuotiaat työntekijät ja yrittäjät. Eläke voidaan myöntää enintään 66-vuotiaalle henkilölle. Eläkeoikeus voidaan tarkistaa koska tahansa ja etuudet muuttava vastaamaan muuttuneita olosuhteita.

Työkyvyttömyyseläke myönnetään jos työkyky on alentunut vähintään 50 %, ansiotulot ovat alentuneet työkyvyttömyyden vuoksi ja vakuutusmaksuja on maksettu vähintään kahdelta vuodelta. Työkyvyttömyyseläkettä ei makseta ensimmäisten kolmen kuukauden ajalta eikä alle kuusi kuukautta kestävästä työkyvyttömyyden ajalta. Eläkekassa voi edellyttää, että eläkkeenhakija käy läpi kuntoutustoimenpiteet.

Eläkkeen määräytyminen

Lisäeläkejärjestelmän työkyvyttömyysetuudet ovat valtion työntekijöiden etuuksia lukuun ottamatta ansioperusteisia. Valtion työntekijöille myönnettävät työkyvyttömyyseläkkeet ovat etuusperusteisia. Eläkekassa määrittelee etuuksien suuruuden. Eläkkeiden laskennassa ei sovelleta ansiokattoa eikä eläkkeelle ole määritelty enimmäismäärää.

Pääsääntöisesti eläke määräytyy työkyvyttömyyden asteen ja kertyneiden eläkeoikeuksien (eläkepisteiden) perusteella. Kertyneet eläkeoikeudet määräytyvät maksettujen vakuutusmaksujen ja järjestelmään kuulumisajan perusteella. Eläkkeeseen lasketaan tuleva aika vanhuuseläkeikään asti mikäli tietyt ehdot täyttyvät.

Eläkkeeseen maksetaan kassakohtaisesti määräytyvä tulevan ajan osuus tietyin ehdoin. Jos vakuutusmaksuja on maksettu vähintään kolmelta vuodelta eläketapahtumaa edeltäneiden neljän vuoden aikana ja vähintään kuudelta kuukaudelta välittömästi ennen eläketapahtumaa edeltäneiden 12 kuukauden ajalta, eikä työkyvyn menetys johdu alkoholin, lääkkeiden tai laittomien päihteiden väärinkäytöstä, henkilöllä on oikeus eläkkeen tulevaan aikaan. Siinä tapauksessa, että oikeus tulevaan aikaan menetetään ulkomailla työskentelyn tai opiskelun, loman tai virkavapaan, vanhempainvapaan tai vastaavien syiden vuoksi, oikeus arvioidaan uudelleen kuuden kuukauden kuluttua siitä, kun henkilö on palannut töihin ja alkanut maksaa eläkemaksuja. Mikäli henkilöllä ei ole oikeutta tulevaan aikaan, työkyvyttömyyseläke määräytyy maksettujen vakuutusmaksujen perusteella.

Edunsaajasta riippuvaisille lapsille maksetaan lisää, jonka vähimmäismäärä oli vuoden 2008 heinäkuussa 9 827 ISK (96 €) lasta kohden kuukaudessa. Lisäeläkkeitä koskevassa laissa tämän lapselle maksettavan lisän vähimmäiskuukausimääräksi on määritelty 5 500 ISK (54 €). Lisäeläkejärjestelmän työkyvyttömyyseläkkeisiin ei makseta muita lisiä.

4.3 Perhe-eläke

Eläkkeen määräytyminen vaihtelee kassoittain. Laissa määritellään vain etuuksien vähimmäistaso, ja kassa voi maksaa eläkkeitä eri perustein.

Oikeus eläkkeeseen

Eläkekassan tulee maksaa lesken- ja lapseneläkettä, mikäli edunjättäjä oli maksanut eläkemaksuja vähintään 24 kuukaudelta kuolemaa edeltäneiden 36 kuukauden aikana, tai edunjättäjälle oli myönnetty vanhuus- tai työkyvyttömyyseläke. Mikäli eläkemaksuja ei maksettu ulkomailla työskentelyn tai opiskelun, loman tai virkavapaan, vanhempainvapaan tai vastaavien syiden vuoksi, oikeus arvioidaan uudelleen.

Leskeneläkettä maksetaan edunjättäjän leskelle ja joissakin tapauksissa huoltajalle. Leskeksi määritellään henkilö, joka oli avioliitossa, rekisteröidyssä parisuhteessa

sa tai avoliitossa edunjättäjän kanssa hänen kuolemaansa asti. Avoliitolla tarkoitetaan yhdessä asuvia henkilöitä, joilla on yhteinen lapsi (tai nainen on raskaana) tai jotka ovat asuneet yhdessä vähintään kaksi vuotta. Mikäli edunjättäjällä ei ole leskeä, eläkekassa voi myöntää eläkkeen henkilölle, joka on pitkään huolehtinut edunjättäjän kotitaloudesta ennen hänen kuolemaansa. Eronneelle puolisolle ei makseta etuuksia. Mikäli eläkettä saava leski avioituu uudelleen tai muuttaa avoliittoon, eläke lakkaa, mikäli kassan säännöissä ei ole sanottu toisin.

Täyttä leskeneläkettä maksetaan vähintään 24 kuukauden ajan. Jos leskellä on vastuullaan alle 18-vuotias lapsi, joka oli taloudellisesti riippuvainen edunjättäjästä, leski on vähintään 50-prosenttisesti työkyvytön ja alle 67-vuotias, täyttä leskeneläkettä maksetaan niin kauan kuin tilanne vallitsee.

Lapseneläkkeeseen ovat oikeutettuja alle 18-vuotiaat lapset. Lapseneläkettä maksetaan myös edunjättäjän adoptiolapsille ja lapsipuolille jos edunjättäjä on elättänyt heitä. Lasten tulee olla syntynyt tai adoptoitu ennen täyden työkyvyttömyyseläkkeen myöntämistä.

Eläkkeen määräytyminen

Työeläkejärjestelmän perhe-eläkettä maksetaan tietyn prosenttiosuuden mukaan edunjättäjälle karttuneista eläkeoikeuksista. Eläkkeiden laskenta ja maksuehdot ovat kassakohtaisia. Maksuajat ja -osuudet määritellään kassojen säännöissä. Kassojen välillä on eroja esimerkiksi lapseneläkkeen määrässä silloin, kun leskeneläkettä ei makseta.

Täyden leskeneläkkeen määrä on vähintään 50 % työkyvyttömyyseläkkeen määrästä, jota edunjättäjälle olisi maksettu 100-prosenttisen työkyvyttömyyden perusteella. Lesken oma vanhuuseläke ei vähennä leskeneläkettä.

Lapseneläkkeen määrä vaihtelee kassojen välillä. Sen tuli vuoden 2008 heinäkuussa olla vähintään 13 401 ISK (131 €) kuukaudessa. Vähimmäissumma maksetaan kaksinkertaisena, mikäli molemmat vanhemmat ovat kuolleet ja olivat eläkekassan jäseniä. Lisäeläkkeitä koskevassa laissa perhe-eläkkeenä maksettavan lapseneläkkeen vähimmäismääräksi määrätään 7 500 ISK (73 €) kuukaudessa. Lapseneläkettä maksetaan vähemmän, mikäli edunjättäjä on saanut työkyvyttömyyseläkettä ja mikäli edunjättäjälle maksettiin työkyvyttömyyseläkettä alle 100-prosenttisen työkyvyttömyyden perusteella, lapseneläkettä maksetaan samassa suhteessa vähemmän.

5 Kansaneläke (lífeyrir almannatrygginga)

Kansaneläkejärjestelmästä maksetaan vanhuuseläkkeitä, työkyvyttömyyseläkkeitä ja perhe-eläkkeitä edunjättäjän lapsille. Kansaneläkejärjestelmän etuuksiin ovat oikeutettuja henkilöt, jotka ovat asuneet Islannissa vähintään kolme vuotta 16 ja 66 ikävuoden välillä.

Kansaneläkejärjestelmästä maksetaan vain yhtä eläkettä kerrallaan. Tiettyjä etuuksia voidaan maksaa samanaikaisesti kansaneläkejärjestelmän etuuksien kanssa. Niitä ovat leskenetuudet työtaturmavakuutuksesta, lapseneläke ja päivärahat sekä lisäeläkejärjestelmän tapaturmaeläkkeet ja vanhuuseläke).

Kansaneläke keskeytetään yli kuusi kuukautta kestävästä valtion kustantaman laitoshoidon ajaksi. Henkilölle maksetaan sen sijaan henkilökohtaista avustusta, jonka kuukausittainen määrä vuonna 2007 oli 28 591 ISK (279 €).

Vuosina 2007–2008 kansaneläkejärjestelmän etuuksien tasoa on korotettu. Vuonna 2008 on korotettu laitoshoidossa olevien henkilöiden etuuksien lisäksi kansaneläkettä ainoana tulona saavien etuuksia. Vanhuus- ja työkyvyttömyyseläkkeeseen maksettavaa eläkelisää on myös korotettu. Eläkelisän määrä vuoden 2007 alussa oli 44 838 ISK kuukaudessa ja heinäkuussa 78 542 ISK (767 €). Vuonna 2008 eläkelisää nostettiin edelleen, ja 1.4.2008 alkaen eläkelisän määrä on 84 344 ISK (823 €).

Muiden eläkkeiden vaikutus kansaneläke-etuuksiin

Muiden tulojen vaikutusta kansaneläke-etuuksiin on pienennetty viime vuosina. Ansiorajoja on korotettu, mikä näkyy etenkin eläkelisän ansiorajojen huomattavana nostona. Kansaneläkkeen tuloharkinnassa otetaan huomioon henkilön ansiotulot, hänen saamansa muut etuudet ja pääomatulot. Kun ansiotulot vähentävät sekä kansaneläkejärjestelmän peruseläkettä että eläkelisää, muista järjestelmistä maksettavat eläkkeet vähentävät vain eläkelisää. Eläketulojen osalta sovellettava ansioraja on myös korkeampi kuin muiden tulojen osalta.

1.4.2008 astuivat voimaan seuraavat muutokset eläkkeen laskennassa:

- puolison tulot eivät vaikuta eläkelisän määrään,
- pääomatulot 90 000 ISK (879 €) asti vuodessa eivät vaikuta peruseläkkeen tai eläkelisän määrään ja
- eläkettä vähennetään 25 % aiemman 30 prosentin sijaan ansiotulojen ylitäessä tietyn rajan.

1.7.2008 astuivat voimaan seuraavat muutokset:

- Vanhuus- ja työkyvyttömyyseläkkeen saajien ansiotulojen rajaa nostettiin niin, että eläkettä ei vähennetä kuukausitulojen jäädessä alle 100 000 ISK (976 €). Tätä ennen tuloraja oli 27 500 ISK (268 €).
- Työkyvyttömyyseläkkeen saajien eläkelisää ei vähennetä, mikäli lisäeläkkeen määrä ei ylitä 25 000 ISK (244 €) kuukaudessa.

Lisäksi 1.1.2009 alkaen vapaaehtoiset eläkkeet eivät vaikuta kansaneläkkeen määrään.

Koko työeläke vähentää vanhuuseläkkeen eläkelisää, ja eläkelisää ei makseta kun työeläke on yli 289 625 ISK (2 828 €) kuukaudessa. Kansaneläkejärjestelmän työkyvyttömyyseläkkeen saaja voi saada 25 000 ISK (244 €) työeläkettä ennen kuin eläkelisää aletaan vähentää. Kun työeläkkeen kuukausittainen määrä ylittää 292 879 ISK (2 859 €), eläkelisää ei enää makseta.

Vanhuuseläke

Vanhuuseläkeikä on 67 vuotta. Vanhuuseläke voidaan myöntää henkilölle, joka on asunut Islannissa vähintään kolme vuotta 16 ja 67 ikävuoden välillä. Eläkkeen myöntämiseksi ei vaadita maan kansalaisuutta.

Kansaneläkejärjestelmän etuuskien määrät määritellään vuosittain valtion talousarviossa. Kansaneläke suhteutetaan asumisaikaan. Saadakseen täyden eläkkeen, henkilön tulee olla asunut Islannissa 40 vuotta 16–66-vuotiaana. Vanhuuseläkkeen täysi määrä on 40/40 täydestä peruseläkkeestä (grunnlífeyrir). Sen määrä on 26 728 ISK (261 €) kuukaudessa vuonna 2008. Lisäksi maksetaan täysi vanhuuseläkkeen eläkelisä, jonka määrä vuonna 2008 on 84 344 ISK (823 €) kuukaudessa. Koska eläkkeen myöntämiseksi henkilön on tullut asua Islannissa vähintään kolme vuotta, vanhuuseläkkeen vähimmäismäärä on 3/40 täydestä eläkkeestä.

Eläkkeen laskennassa voidaan käyttää puolison asumiskausia, mikäli se on edullisempaa hakijalle. Kun molemmat puoliset ovat oikeutettuja eläkkeeseen ja vain toisella on täyteen eläkkeeseen vaadittava 40 vuoden asumisaika, molemmille voidaan myöntää täysi eläke. Eläkkeen myöntäminen puolison asumiskausien perusteella koskee pääasiassa henkilöitä, jotka eivät ole oikeutettuja eläkkeeseen aikaisemmasta asuinmaastaan.

Vanhuuseläkkeen saajan alle 18-vuotiaille lapsille maksetaan lapsaneläkettä (barnlífeyrir). Sen kuukausittainen määrä vuonna 2008 on 19 760 ISK (193 €) lasta kohden. Vanhuuseläkkeenä maksettavaan kansaneläkkeeseen voidaan maksaa erilaisia sosiaaliavustusetuuksia erityisolosuhteissa tai mikäli etuudensaaja ei pysty muuten elättämään itseään. Näitä ovat esimerkiksi kotitalouslisä (heimilisuppbót) jonka määrä yksinäiselle henkilölle on enintään 24 856 ISK (243 €) kuukaudessa vuonna 2008 ja muut lisät (frekari uppbætur). Muita lisiä voitiin maksaa vuonna 2007 enintään 29 797 ISK (291 €) kuukaudessa, tai poikkeustapauksissa 34 763 ISK (339 €) kuukaudessa).

Kansaneläke voidaan myöntää 60 vuoden iästä alkaen henkilöille, jotka ovat olleet rekisteröityjä merimiehiksi islantilaisella aluksella keskimäärin vähintään 180 päivää vuodessa 25 vuoden ajan. 60 vuoden eläkeikä koskee myös päätoimisia merimiehiä, jotka ovat työskennelleet vähintään 25 vuotta avoaluksella tai alle 12 tonnin painoisella katetulla aluksella. Merimiesten eläkkeisiin, jotka myönnetään 60 vuoden iästä alkaen, ei tehdä varhennusvähennyksiä. Kansaneläkettä ei merimiehille maksettavaa eläkettä lukuun ottamatta myönnetä varhennettuna, mutta se voidaan myöntää terveydellisin perustein. Terveydellisin perustein myönnettävästä kansaneläkkeestä kerrotaan osiossa työkyvyttömyyseläke.

Kansaneläkejärjestelmän vanhuuseläkettä on mahdollista lykätä 72 vuoden ikään asti. Vuoden 2007 alusta alkaen eläkkeeseen maksetaan korotus lykkäämisen ajalta. Tätä ennen täysi kansaneläke karttui 40 vuodessa 16 ja 66 ikävuoden välillä, eikä täyteen eläkkeeseen maksettu lykkäyskorotusta.

Työkyvyttömyyseläke

Kansaneläkejärjestelmän työkyvyttömyyseläke (örorkulífeyrir) kattaa 16–66-vuotiaat Islannissa asuvat henkilöt. Etuudet ovat tasasuuruisia ja ne määräytyvät asumisajan ja työkyvyttömyyden asteen perusteella. Työkyvyttömyyseläkettä voidaan maksaa henkilölle, joka on 16–67-vuotias ja on asunut Islannissa vähintään kolme vuotta välittömästi ennen eläkkeen hakemista. Mikäli henkilö on samanaikaisesti oikeutettu sekä vanhuus- että työkyvyttömyyseläkkeeseen, hän saa valita kumpaa etuutta hänelle maksetaan.

Lääketieteellisesti määritellyn pysyvän sairauden tai vamman tulee aiheuttaa vähintään 75-prosenttinen työkyvyttömyys. Eläke voidaan myöntää myös, mikäli henkilö on menettänyt vähintään puolet työkyvystään ja täyttää muut vaatimukset.

Kansaneläkejärjestelmän työkyvyttömyyseläkettä hakeva voi joutua käymään läpi kuntoutuksen ennen työkyvyttömyyden arviointia. Sairausvakuutuspäivärahan jälkeen voidaan maksaa kuntoutusavustusta (endurhæfingarlífeyrir) siihen asti, kunnes työkyvyttömyyden aste voidaan arvioida. Eläkeoikeus myös voidaan tarkistaa koska tahansa ja etuudet muuttua vastaamaan muuttuneita olosuhteita. Työkyvyttömyysetuuksia saavia henkilöitä saatetaan myös työllistää sosiaalivakuutuslaitoksen toimesta. Tällöin sosiaalivakuutuslaitos maksaa 25–75 % henkilön palkasta ja eläke-etuuksia alennetaan.

Kansaneläkejärjestelmän työkyvyttömyyseläkkeen määrään vaikuttavat työkyvyttömyyden aste, asumisaika Islannissa ja henkilön tulot. Työkyvyttömyyseläke on vähintään 3/40 kansaneläkkeen määrästä. Tuleva aika otetaan laskennassa huomioon 67 vuoden ikään asti. Täyden eläkkeen määrä vuonna 2008 on 26 728 ISK (261 €) kuukaudessa.

Mikäli henkilö on vähintään 75-prosenttisesti työkyvytön, hänelle maksetaan täyttä peruseläkettä, jonka määrä vuonna 2008 on 26 728 ISK (261 €) kuukaudessa. Henkilöille, jotka ovat 50–75-prosenttisesti työkyvyttömiä, maksettiin 281 208 ISK (2 745 €) työkyvyttömyyseläkettä vuonna 2007 kun täyden eläkkeen määrä oli 297 972 ISK (2 909 €).

Eläkkeeseen voidaan maksaa kahdenlaista lisää. Ikään sidottu lisä (aldurstengd örorkuuppót) määräytyy sen perusteella, minkä ikäisenä henkilö on jäänyt eläkkeelle. Sen vuosittainen määrä vaihteli 1.7.2008 alkaen 8 016 ISK (78 €) ja 320 736 ISK (3 131 €) välillä. Kuukausittainen määrä 61–66-vuotiaana työkyvyttömyyseläkkeelle jääneelle henkilölle on 1.7.2008 alkaen 2,5 % täydestä määrästä eli 668 ISK (6,5 €). Henkilöille, joille työkyvyttömyyseläke myönnetään 16–24-vuotiaana, maksetaan täyttä määrää, joka on 26 728 ISK (261 €) kuukaudessa vuonna 2008. Työkyvyttömyyseläkkeeseen maksettavan täyden eläkelisän (tekjutrygging örorkulífeyrispega) määrä vuonna 2007 oli 85 592 ISK (836 €) kuukaudessa. Naimisissa ja avoliitossa oleville on eri määrät. Työkyvyttömyyseläkkeeseen maksetaan eläkelisää alle 18-vuotialle, edunsaajasta riippuvaisille lapsille. Vuonna 2008 etuuden (barnalífeyrir) suuruus on 19 760 ISK (193 €) lasta kohden kuukaudessa.

Työkyvyttömyyseläkkeeseen voidaan maksaa myös erilaisia sosiaaliavustuksia sosiaaliapulain perusteella (social assistance act ((Lög um félagslega aðstoð)) erityisolosuhteissa, tai mikäli etuudensaaja ei pysty muuten elättämään itseään. Sosiaaliavustukset ovat muun muassa kotitalouslisä (heimilissuppbót) (yksinäiselle henkilölle enintään 24 856 ISK (243 €) kuukaudessa vuonna 2008) ja muut lisät (frekari uppbætur) (vuonna 2007 enintään 29 797 ISK (291 €) kuukaudessa, tai poikkeustapauksissa 34 763 ISK (339 €) kuukaudessa). Lisäksi eläkkeensaajalle voidaan maksaa kuntoutusavustuksia.

Perhe-eläke

Kansaneläkejärjestelmästä maksetaan perhe-eläkkeitä edunjättäjän alle 18-vuotiaille lapsille (barnalífeyrir). Järjestelmästä ei makseta leskeneläkkeitä. Lapsipuolet ja adoptiolapset ovat samassa asemassa, mikäli edunjättäjä on elättänyt heitä. Edunjättäjän puolisolle ei makseta leskeneläkettä. Edunjättäjän, lesken tai lapsen on tullut asua Islannissa vähintään kolme vuotta välittömästi ennen lapseneläkkeen hakemista. Lapseneläkkeen määrä vuonna 2008 on 19 760 ISK (193 €) kuukaudessa. Lapseneläke maksetaan kaksinkertaisena, mikäli molemmat vanhemmat olivat kuolleet.

Henkilön jäädessä leskeksi alle 67-vuotiaana, hänelle voidaan maksaa (death allowance (dánarbætur)) (kaiketikin eläkelain perusteella). Sen määrä on vuonna 2008 kuukaudessa 29 500 ISK (288 €). Etuutta maksetaan kuuden kuukauden ajan sosiaaliapulain perusteella (Lög um félagslega aðstoð). Etuuden maksamista voidaan maksaa 12 kuukautta, mikäli leskellä on alle 18-vuotias lapsi tai muissa erityisolosuhteissa. Siinä tapauksessa eläkkeen määrä on alhaisempi, vuonna 2008 kuukausittain maksettiin 22 048 ISK (215 €).

6 Vapaaehtoinen lisäeläketurva

Vapaaehtoista eläkesäästämistä koskevaa verolainsäädäntöä muutettiin vuonna 1998 ja vuoden 1999 alusta palkansaajilla ja työnantajilla on ollut mahdollisuus vähentää vapaaehtoisia eläkemaksuja verotuksessa. Vapaaehtoisen eläkevakuutuksen voi hankkia joko julkisesta tai yksityisestä rahastosta. Vakuutuksia tarjoavat pakollisen eläkkeen eläkekassat, pankit ja vakuutusyhtiöt. Rahastojen tulee olla valtiovarainministeriön hyväksymiä. Pääosa rahastoista on eläkekassojen hallinnoimia, mutta pankkien, vakuutusyhtiöiden ja muiden tahojen hallinnoimien rahastojen osuus on lisääntynyt 2000-luvulla.

Vapaaehtoiset lisäeläkejärjestelmät ovat pääosin maksuperusteisia eli etuudet määräytyvät maksettujen vakuutusmaksujen mukaan. Työntekijä voi itse määrittellä vakuutusmaksun suuruuden. Vapaaehtoinen vakuutusmaksu on vähintään 2 % palkasta, ja tällöin työnantajan on myös maksettava 2 %. Työntekijä voi maksaa vapaaehtoista eläkemaksua enintään neljä prosenttia ansiotuloistaan. Vapaaehtoinen eläkemaksu voi olla enintään 6,4 % ansiotuloista sillä työntekijän maksaessa 4

% eläkemaksua, työnantaja maksaa yhteensä 2,4 %. Työnantajamaksulle ei ole kuitenkaan määritelty ylärajaa.

Vapaaehtoisen eläkevakuutuksen eläkkeet otetaan vuonna 2008 huomioon kansaneläkkeen tuloharkinnassa samoin kuin pakollisen lisäeläkkeen etuudet. Vapaaehtoiset eläkkeet saattavat kuitenkin vaikuttaa myös toimeentulotukeen. 1.9.2009 alkaen vapaaehtoisen lisäeläketurvan etuudet eivät vaikuta kansaneläke-etuuksien määrään.

Eläkettä tulee säästää vähintään kaksi vuotta ja tilille karttuneet varat maksetaan vakuutetulle aikaisintaan 60 vuoden iästä. Siinä tapauksessa eläkettä tulee maksaa vähintään seitsemän vuoden ajan. Mikäli eläkettä aletaan maksaa myöhemmin, maksuaika lyhenee vastaavasti. Mikäli vakuutettu sairastuu vakavasti pysyvästi, tai joutuu onnettomuuteen, eläkettä voidaan alkaa maksaa ennen vanhuuseläikeikää. Jos eläkerahastoon kertynyt summa on pieni, se voidaan maksaa kertakorvauksena. Vapaaehtoiseen eläkerahastoon kertyneet varat ovat perittäviä.

8 Indeksiturva

Sekä kansaneläke- että lisäeläke-etuudet tarkistetaan indeksillä. Kansaneläkejärjestelmän etuuksien määrät määritellään vuosittain valtion talousarviossa. Tarkistuksissa otetaan huomioon palkkakehitys, mutta etuuksien tulee seurata elinkustannusindeksiä. Lisäeläkkeitä on indeksoitu 1980-luvun alusta alkaen ja se tehdään kuluttajahointaindeksin mukaan. Jotkut kassat käyttävät palkkakehityksen mukaan määräytyvää indeksiä.

9 Verotus

Pakollisen lisäeläkkeen työntekijän tai työnantajan eläkemaksuista ei makseta veroa. Vapaaehtoisen eläkkeen eläkemaksut ovat verovähennyskelpoisia. Eläkemaksuja kuitenkin verotetaan jos ne oikeuttavat eläkkeeseen, joka on suurempi kuin niiden perusteena oleva palkka. Rahastojen tuotoista ei makseta pääomatulo-veroja.

Maksettavista lisäeläkkeistä verotetaan muiden tulojen tavoin. Islannissa on käytössä ansiotulojen tasaverotus. Palkkatuloista maksetaan 35,72 prosentin tuloveroa vuonna 2008. Tuloveron valtion osuutta on pienennetty 2000-luvulla ja vuonna 2008 sen osuus tuloverosta on 22,75 % ja kunnallisveron osuus 12,97 %. Myös kansaneläkkeet, lukuun ottamatta lapsaneläkkeitä, ovat veronalaisia. Ne vapaaehtoiset eläkkeet, jotka kuuluvat saman eläkelain (Lög um skyldutryggingu lífeyrisrétinda og starfsemi lífeyrissjóða) piiriin kuin pakolliset eläkkeet, ovat tuloveron alaisia.

Eläkkeisiin sovelletaan verovapaan ansiotulon määrää. Vuonna 2008 se on 408 409 ISK (3 987 €) vuodessa (perusvähennys). Verovapaan tulon määrä on siirrettävissä puolisoiden välillä. Merimiesten veronalennus vuonna 2008 on 874 ISK (8,5 €) päivässä.

10 Ulkomaalainen työntekijä Islannissa

Islanti on ETA-maa, ja sitä koskee Euroopan unionin sosiaaliturva-asetus 1408/71 ja sen toimeenpanoasetus 574/72. Niissä määrätään vakuutukseen kuulumisesta, toisen sopimusvaltion vakuutusajkojen hyväksi lukemisesta ja eläkkeiden määräytymisestä ja maksamisesta toiseen EU- tai ETA-maahan. Asetus 1408/71 koskee vain EU- ja ETA-maiden kansalaisia.

EU:n sosiaaliturva-asetuksen lisäksi pohjoismaiden välillä on 1.9.2004 voimaan tullut uudistettu pohjoismainen sosiaaliturvasopimus, joka korvaa ETA-sopimuksen kanssa samanaikaisesti 1.1.1994 voimaan tulleen sosiaaliturvasopimuksen. Uudistetussa sopimuksessa on otettu huomioon EU-säännöksiin ja Pohjoismaiden sosiaaliturvalainsäädäntöön tehdyt muutokset. Sopimuksessa viitataan entistä laajemmin EU:n sosiaaliturva-asetusten 1408/71 ja 574/72 säännöksiin ja osin sillä täydennetään niitä. Sopimuksella on merkitystä lähinnä niille pohjoismaissa asuville ja työskenteleville, joihin ei sovelleta EU-asetuksen säännöksiä. Mainitut asetukset ja sosiaaliturvasopimus koskevat ainoastaan lakisääteistä eläketurvaa.

ETA-alueelta tuleville työntekijöille karttuu lisäeläkettä samoin kuin islantilaisille. ETA-alueelta väliaikaisesti Islantiin tulleet työntekijät, joilla on E101-lomake, kuuluvat kuitenkin myös lähtömaansa sosiaaliturvaan ja maksavat eläkemaksunsa sinne. Mikäli maksamista ei ole kielletty kansainvälisillä sopimuksilla, eläkemaksuja maksaneille ulkomaan kansalaisille, jotka muuttavat pois Islannista, korvataan heidän maksamansa eläkemaksut.

Sosiaaliturvasopimuksen pohjalta asumisen perusteella maksettava peruseläke maksetaan toiseen pohjoismaahan. Henkilön tulee olla asunut kolme vuotta maassa ollakseen oikeutettu eläkkeeseen. Ulkomaille maksettavia lisäeläkkeitä verotetaan samoin perusteella kuin Islantiin maksettavia. Mikäli Islannin ja eläkkeensaajan asuinmaan välillä on kaksoisverotuksen estävä sopimus, verotus voi poiketa tästä.

11 Eläkejärjestelmän tulevaisuudennäkymiä

Väestön ikääntymisen mukanaan tuomat ongelmat eläkejärjestelmälle eivät Islannissa ole yhtä suuria kuin monissa muissa maissa, ja Islanti poikkeaa huomattavasti muista pohjoismaista. Sekä edullinen ikärakenne että korkea eläkkeellesiirtymisikä ovat johtaneet siihen, että vaikka elinajanodote Islannissa on pohjoismaiden korkein, niin aika, jonka islantilaiset keskimäärin ovat eläkkeellä, on pohjoismaiden lyhyin. Etenkin islantilaisten miesten eläkkeellesiirtymisikä on huomattavan korkea. 30-vuotiaiden miesten eläkkeellesiirtymisiän odote vuonna 2005 oli 64,5 vuotta. Lisäksi vanhushuoltosuhte (yli 65-vuotiaiden määrä suhteessa 15–64-vuotiaiden määrään) on alhainen. Se oli Islannissa 17,6 % vuonna 2006. Samaan aikaan EU-maiden keskimääräinen vanhushuoltosuhte oli 25,1 %, Norjan 22,4 %, Ruotsin 26,4 %, Suomen 24,0 % ja Tanskan 22,9 %.

Korkea eläkkeellesiirtymisikä on useiden tekijöiden summa. Islannissa on tapana työskennellä pitkään. Eläkkeellesiirtymisikää nostavat myös alhainen työttömyys ja eläkejärjestelmän rakenne. Islannissa on hyvin korkea työllisyysaste, eikä työttömyys ei ole toiminut eläkkeellesiirtymisväylänä. Oma merkityksensä on myös sillä, ettei Islannin kansaneläkejärjestelmässä ole mahdollisuutta jäädä varhennetulle eläkkeelle muutoin, kuin terveydellisistä syistä. Pakollisesta lisäeläkejärjestelmästä maksettavien eläkkeiden varhennusmahdollisuudet ovat kassakohtaisia. Edullisen vanhushuoltosuhteen lisäksi myös se, että pakollinen lisäeläke perustuu rahastointiin, vähentää väestön ikääntymisen aiheuttamaa rasitetta julkiselle taloudelle.

Islannin eläkejärjestelmään on tehty ja suunnitteilla joitakin muutoksia. Maan hallitus ja työmarkkinajärjestöt tekivät vuonna 2006 iäkkäitä työntekijöitä koskevan sopimuksen. Siinä sovittiin muun muassa kansaneläkkeiden tason nostamisesta, eläkeläisten työssäkäyntimahdollisuuksien lisäämisestä ja joustavasta eläkkeelle siirtymisestä.

Eläkejärjestelmään viime vuosina tehdyt muutokset ovat tähdänneet eläkeläisten toimeentulon parantamiseen. Muutosten myötä kansaneläkkeiden tasoa on korotettu ja muiden tulojen vaikutusta etuuksiin on vähennetty. Vanhuus- ja työkyvyttömyyseläkkeeseen maksettaviin eläkelisiin tehtiin merkittäviä korotuksia vuosina 2007–2008. Eläkelisän ansiorajoja on myös nostettu huomattavasti, ja muun muassa puolison tulot eivät 1.4.2008 alkaen vaikuta eläkelisän määrään. Kansaneläkkeen määrää henkilölle, jolla ei ole työeläkettä, on myös nostettu.

Vuosiksi 2008–2009 on suunnitteilla joitakin muutoksia kansaneläkejärjestelmään. Tarkoituksena on yksinkertaistaa maan eläkejärjestelmää sekä erottaa eläkevaikutus, sairausvakuutus ja työtapaturmavakuutus toisistaan, koska työkyvyttömyyseläkkeet aiheuttavat ongelmia kassoille, sillä niiden aiheuttamat kustannukset eivät ole ennustettavissa.

Lähteet

Eurostatin www-sivut. Epp.eurostat.ec.europa.eu.

Finnish Centre for Pensions (2008) Expected effective retirement age in the Nordic countries. Finnish Centre for Pensions; Statistical Report 2/2008. Helsinki: Finnish Centre for Pensions.

Gudmundsson, Már (2004) The Icelandic Pension System: Design and lessons for others. Speech at the International Pension Conference Moscow, December 9-10, 2003. Monetary Bulletin vol. 6 no 1. Reykjavík, Central Bank of Iceland. Pp. 96-102.

Islannin sosiaalivakuutuslaitoksen www-sivut www.tr.is.

Islannin valtiovarainministeriön www-sivut www.fjarmalaraduneyti.is.

Islannin veroviranomaisen www-sivut www.rsk.is.

Islanti. Teoksessa Laitinen-Kuikka, Sini, Bach, Jarna & Vidlund, Mika (2002) Eläketurva Länsi-Euroopassa. Helsinki: Eläketurvakeskus.

Laki rahastoeläkkeistä Lög um skyldutryggingu lífeyrisréttinda og starfsemi lífeyrissjóða. 1997 nr. 129 23. desember.

Matthíasson, Björn (2008) Iceland Ministry of Finance. Henkilökohtainen tiedonanto 25.8.2008.

MISSOC (2008) MISSOC INFO 01/2008 - Evolution of Social protection in 2007. Iceland. Brussels: European Communities.

MISSOC 2007 – Social protection in the Member States of the European Union, of the European Economic Area and in Switzerland. Comparative Tables Part 3: France, Ireland, Iceland, Italy. Situation on 1 January 2007. Brussels: European Communities.

Nordic Social-Statistical Committee (NOSOSCO) (2007) Social Protection in the Nordic Countries 2005. Scope, Expenditure and Financing. Copenhagen: Nordic Social-Statistical Committee.

Pugh, Colin and Yermo, Juan (2008) Funding Regulations and Risk Sharing. OECD Working Papers on Insurance and Private Pensions, No. 17, OECD Publishing. Paris: OECD. doi:10.1787/241841441002.

Sigurðsson, Ágúst (2008) Iceland Ministry of Social Affairs and Social Security. Henkilökohtainen tiedonanto 12.8.2008 ja 15.8.2008.

Suomen Pankin www-sivut (valuuttakurssit) www.bof.fi.